

b) Proti závěru vybudovanému na znaleckém důkazu lze pak uplatnit výtky podle § 281, čís. 5 tr. ř. O takovou vadu by šlo zejména tenkrát, kdyby se soud odchýlil od znaleckého nálezu a posudku, aniž uvedl, proč to učinil (rozh. čís. 2110 Sb. n. s.), nebo kdyby pro odchylný názor se mohl dovolati jen svých obecných znalostí (rozh. čís. 2207 Sb. n. s.).

Jak by se bylo lze brániti proti tomu, kdyby nalézací soud provedl znalecký důkaz jako podklad k řešení otázky, ač tu stačily obecné znalosti (kde tedy přibral znalce, aniž byly splněny podmínky § 118, odst. 1 tr. ř.; srv. rozh. čís. 2664 Sb. n. s. týkající se případu, kdy byl znalec slyšen o tom, zda šlo o uzavřenou osadu)?

V takovém případě by bylo použití takových důvodů zmatečnosti, jako by zbytečný znalecký důkaz nebyl proveden, tedy v případě, že šlo o získání podkladu k řešení skutkové otázky, zmatek podle § 281, čís. 5 tr. ř., a v případě, že šlo o získání podkladu k řešení právní otázky, zmatek podle § 281, čís. 9—11 tr. ř. (srv. k tomu úvahu pod III, 1).

Glosy a aktuality.

Problémy žaloby o určení arijského původu.

Vzali jsme si za úkol o těchto otázkách běžně stále referovati, a proto upozorňujeme především na důležité sdělení, otištěné ve Věstníku ministerstva spravedlnosti 1/1941 z 15. ledna 1941, které může přivést řešení, jakého se věci dostalo judikaturou říšskoněmeckou. Sdělení zní:

Podle platného práva nelze se domáhati žalobou znějící na zjištění, že muž zapsaný v matrice jako otec není pokrevním otcem, i zjištění, že žalující strana byla zplozena určitou jinou osobou, a tento druhý výrok nelze pojeti do rozsudku bez účastenství oné třetí osoby na sporu. Posudek nejvyššího soudu.

Ministerstvo spravedlnosti vyžádalo si od nejvyššího soudu posudek o otázce, zda je možno, vychází-li se ze zásadní přípustnosti zvláštní určovací žaloby na zjištění pokrevního původu podle obdoby §§ 158, 159 obč. zák., domáhati se nejenom zjištění, že žalobce není pokrevním dítětem toho, kdo je v matrice takto zapsán, nýbrž i zjištění, že je pokrevním dítětem něhoho jiného, — je-li totiž zmíněná druhá žádost v tomto způsobu řízení vůbec přípustná a v kladném případě, je-li spojení obou žalobních žádostí možné, či snad dokonce nutné.

Nejvyšší soud dovodil, že »podle platného práva nelze se domáhati žalobou znějící

na zjištění, že muž zapsaný v matrice jako otec není pokrevním otcem, i zjištění, že žalující strana byla zplozena určitou jinou osobou a že tento druhý výrok nelze pojmouti do rozsudků bez účastenství oné třetí osoby na sporu«.

»Podle platného práva nelze souhlasiti s názorem, že další žádání ve sporu o zjištění pokrevního původu, že žalující strana je pokrevním dítětem jiného určitého pojmenovaného muže, je toliko formální a že může býti tento vztah vysloven rozsudkem ve sporu, na kterém není pokrevní otec jako strana zúčastněn. Tímto rozsudkovým výrokem je přece dotčený muž v každém případě dotčen ve svých rodinných a nehmotných právech, i když mu snad z toho nehrozí hned majetkové povinnosti. Proto nelze rozhodovati ve sporu o něm bez něho.

Ovšem dítě se může za nynějšího právního stavu po zjištění, že muž zapsaný v matrice jako otec není jeho otcem, domáhati samostatnou žalobou podanou proti tomu, koho pokládá za svého pokrevního otce, zjištění, že tento muž jest jeho pokrevním otcem. Tato druhá žaloba jest rovněž žalobou určovací podle § 228 cís., a právní zájem na určení je dán týmiž hledisky jako při žalobě prvé, neboť negativní zjištění, že v matrice zapsaný manželský otec není otcem pokrevním, nestačí tam, kde záleží na rasovém původu, neboť nevyklučuje možnost, že pokrevní otec je též nearijec. K dokladu svého arijského původu tedy dítě potřebuje i pozitivní zjištění, kdo je jeho pokrevním otcem. Spojení obou žalob (na negativní a na pozitivní zjištění krevního původu) není za nynějšího práv-

ního stavu možné. Vádí tomu předpisy o příslušnosti, neboť pro prvou žalobu je příslušný sborový soud podle § 50, č. 2 j. n., pro druhou soud okresní podle § 49, č. 2 j. n.; v obou případech jde o příslušnost výlučnou (§ 104 j. n.) a na straně žalovaných nejde o společenství v rozepři (§§ 11 a násl. c. ř. s.).

V další části posudku zabývající se úvahami o případných opatřeních legislativních dovedl nejvyšší soud, že i když opatrovník k obhájení manželského zrození při sporech podle §§ 158, 159 obč. zák. zastupuje veřejný zájem na materiální pravdě jako dřívější obhájce svazku manželského, nelze přehlédnouti, že v řízení o žalobě na oduznání manželského původu neplatí dnes zásada vyšetřovací, ale projednací, že tento opatrovník (jinak než tomu bylo u obhájce manželského svazku) není nucen užití opravných prostředků, může spor skončiti uznáním, smírem, kteréž mají absolutní účinek proti každému, a oduznání manželského původu bude podle toho zapsáno v matrice narozených (Klang, Kom. I., str. 894, k § 158 obč. zák.). Nešlo by tedy při analogickém použití ustanovení §§ 158, 159 obč. zák. a čl. VI uvoz. zák. k c. ř. s. dovozditi, jak činí Dr. Gerlich ve svém pojednání »Žaloba na zjištění pokrevního původu« v Časopisu pro právní a státní vědu, roč. XXIII, 1940, č. VII, z povahy statusového sporu, že řízení o žalobě na zjištění pokrevního původu je ovládáno zásadou oficiality a že nelze vynést rozsudek pro uznání. Z povahy statusového sporu podle §§ 158, 159 obč. zák. plyne jen, že rozhodnutí ve sporu tom má platnost proti všem osobám i na sporu nezúčastněným. (Č. 60.809/40.)

Upozorniti jest ovšem, že příslušnost podle § 49 č. 2 j. n. předpokládá, že otec (fysický, nemanželský) jest přímo žalován, takže jest velmi pochybné opíratí úsudky jen o ten předpis, poněvadž žaloba »na zjištění pokrevního původu«, i když v pozitivním právu nemá opory přímé, tedy podle § 7 obč. zák. a článku 12 výnosu ze dne 16. III. 1939 byla odůvodňována veřejným zájmem, z čehož se dedukovala nutnost, podávati ji proti »opatrovníku manželského a pokrevního původu«, jakožto osobě pasivně legitimované. Jest se ptáti, zda nejvyšší soud ve svém posudku normativní význam čl. 12 výnosu z 16. III. 1939 (viz Právní praxe 4/1941, str. 114) nepřehlédl. Tam totiž leží jádro celé věci.

K otázce ručení zaměstnavatele za náhradu škody vzniklé zaměstnanci nepřihlášením k pensijnímu pojištění.

Pod č. 17.736 Sb. n. s. bylo veřejně rozhodnutí, na jehož důležitost je vhodné zvláště upozorniti. Jeho význam tkví v tom, že právní zásada v něm vyslovená může vésti k uspokojivému řešení otázky náhrady škody, již se domáhá na zaměstnavateli z důvodu porušení přihlašovací povinnosti podle § 5, zák. č. 26/1929 Sb. zaměstnanec, který jim byl sám na základě služební smlouvy pověřen přihlašováním a odhlašováním zaměstnanců, a tedy také vlastní osoby, k pensijnímu pojištění. Otázka, odpovídá-li v takovémto případě zaměstnavatel za škodu vzniklou nepřihlášením zaměstnance k pensijnímu pojištění, byla sporná. Nejprve se judikovalo, že zaměstnavatele nelze činiti odpovědným za zanedbání a nesprávné hlášení zaměstnance k pensijnímu pojištění, nevykonával-li přihlašky svých zaměstnanců osobně, nýbrž užíval-li k tomu zaměstnance, který nebyl osobou neschopnou k tomuto úkolu, a nad nímž konal i řádný dozor (srov. rozh. č. 13.604 Sb. n. s.). Právní názor vyjádřený však v tomto rozhodnutí byl opuštěn v rozh. č. 14.217, v němž se již vycházelo přesně ze znění § 5, odst. 1 zákona č. 29/26 Sb., podle něhož je přihlašovací povinností uložena toliko zaměstnavateli (»zaměstnavatel je povinen«). Pověřil-li zaměstnavatel některého ze svých zaměstnanců přihlašováním k pensijnímu pojištění, je to podle uvedeného rozhodnutí pouze vnitřní záležitostí podniku, kdežto na venek odpovídá za případné porušení přihlašovací povinnosti pouze zaměstnavatel. Zaměstnaný úředník nemůže býti subjektem závazku k náhradě škody vzniklé porušením přihlašovací povinnosti. Tento výklad § 5 zákona

č. 26/29 Sb., jak je uveden v rozhodnutí čis. 14.217 Sb. n. s. nepochybně vyhovuje slovnímu znění zákona, nespokojoval však zejména tehdy, domáhá-li se náhrady škody pro porušení přihlašovací povinnosti zaměstnanec, který byl právě zaměstnavatelem pověřen výkonem této činnosti, neboť právně důležitý motiv zanedbání služební povinnosti, a to ve vlastní věci, zůstával zcela bez významu. Tento silný důvod vedl k rozhodnutí čis. 15.976 Sb. n. s., podle něhož není zaměstnavatel zodpovědný za následky nepřihlášení zaměstnance k pensijnímu pojištění, bylo-li přihlašování veškerých zaměstnanců k pensijnímu pojištění služební povinností tohoto zaměstnance (srov. v témž smyslu rozh. čis. 16.746 Sb. n. s.). Nelze arciž přehlédnouti, že tato rozhodnutí se nesnáší dobře s doslovem § 5 zákona č. 26/29. Jeho účelem bylo zameziti, aby se zaměstnavatel, avšak i zaměstnanec nevyhýbali pojistné povinnosti a z toho důvodu uložil zákon bezvýjimečně a výhradně ohlašovací povinnost zaměstnavateli, ponechav zaměstnanci toliko přihlašovací právo (§ 5, odst. 3 uved. zákona). Do tohoto stavu judikatury přichází rozhodnutí čis. 17.736.

Podle § 5 zákona č. 26/1929 Sb. je ovšem uložena přihlašovací povinnost zaměstnavateli bez rozdílu, zda vykonává tuto práci osobně nebo zástupcem (zaměstnancem) a bez rozdílu, je-li zaměstnavatel osobou fysickou, či právníkou. Byl-li však pověřen touto prací zaměstnanec a právě tento zaměstnanec ve svém případě nepodal příslušnou přihlášku, porušil tím služební povinnost vůči svému zaměstnavateli a jest z tohoto důvodu povinen k náhradě škody (§ 1295 obč. zák.). Vzniklá škoda záleží v tom, že zaměstnavatel je povinen podle zák. č. 26/29 Sb. plniti zaměstnanci, kte-

du vinen nebo spoluvinen právě na této škodě. Není překážky, aby zaměstnavatel nenamítal proti nároku na náhradu škody uplatňovanému zaměstnancem k započtení škodu způsobenou porušením služební povinnosti (§ 1438 obč. zák.). V případě řešeném v rozh. č. 17.736 Sb. n. s. bylo nedbalé jednání zaměstnancovo uznáno za nevěru ve službě podle § 20, odst. 1 zák. č. 20/1910 ř. z., proto, že nesplnil zaměstnavatelův příkaz, aby se sám přihlásil k pensijnímu pojištění, případně, aby odeslal svoji zaměstnavatelem již podepsanou přihlášku. K založení nároku na náhradu škody zaměstnavateli není však nikterak potřebí, aby byly splněny předpoklady k předčasnému zrušení služebního poměru na straně zaměstnavatelově, stačí, že jsou dány podmínky § 1295, odst. 1 a násl. obč. zák. Posouzení případného zaměstnavatelova spoluzavinění na vzešlé škodě, které může záležeti v opominutí náležitého dozoru na zaměstnance, je věcí konkrétního případu.

Frant. Bauer.

Připustnost dovolání pro zásadní význam rozhodnutí.

Předpisy o výhradě přezkoumatelnosti odvolacího rozsudku dovolacím soudem (§ 502, odst. 3 c. ř. s. ve znění čl. I, č. 2 zák. č. 251/34 a čl. I zák. č. 314/36 Sb. a § 34, odst. 1, druhé věta zák. o prac. soud.), neb v pracovní věci rozsudku pracovního soudu soudem odvolacím (§ 28, odst. 1, § 34, odst. 1, věta 3 zák. o prac. soud. ve znění vl. nař. č. 308/39 Sb.) mají poněkud jinou právní povahu, nežli výhrada právní moci podle § 519 čis. 3 c. ř. s. v řízení odvolacím a podle § 527, odst. 2 c. ř. s. v řízení rekursním. I v těchto případech se sice též poskytuje možnost přezkoumati rozhodnutí soudu druhé stolice nejvyšším soudem, rozdíl je však ten, že vyslovil-li odvolací neb

rekursní soud právní názor, jímž je prvý soud vázán (§ 499 c. ř. s. a který vedl k jinému výsledku ve věci, než jak tomu bylo původně, je proti novému potvrzujícímu rozhodnutí odvolacího (rekursního) soudu stejně dovolání neb dovolací rekurs přípustný (srovn. k § 502, odst. 4, rozh. č. 17.342, 14.436, 12.401 a j. Sb. n. s., k § 527 c. ř. s. rozh. č. 7492, 5119, 3292 a j.). Výhrada právní moci v případě zrušovacího usnesení podle §§ 519, čís. 3 a 527, odst. 2 c. ř. s. má hlavně ten význam, že zabráňuje, aby věc nebyla pravoplatně rozhodnuta podle právního názoru jediné soudní stolice. Naproti tomu poskytují ustanovení § 502, odst. 2 c. ř. s. a § 34, odst. 1 zák. o pracovních soudech možnost projednání věci třemi stolicemi. Oprávnění odvolacího soudu je však v případě § 519, čís. 3 c. ř. s. a rekursního soudu podle § 527 c. ř. s. širší, neboť o jeho použití rozhoduje pouze volné uvážení, kdežto v případech § 502, odst. 3 c. ř. s. a § 34, odst. 1 zákona o pracovních soudech je odvolací soud omezen pouze na určité, v těchto zákonech uvedené důvody.

O těchto případech lze uvést toto:

1. Oprávnění odvolacího soudu podle § 502, odst. 3 c. ř. s., platí, jak plyne ze srovnání s § 502, odst. 2 pouze pro spory o hodnotě vyšší než 500 K (§ 448 ve znění čl. I, čís. 5 zák. čís. 251/34 Sb., srovn. plen. rozh. Pres 1268/36, č. 1382 Sb. m. sprav. c. ř. s.). Doložka o přípustnosti dovolání, učiněná odvolacím soudem ve věci bagatelní dovolací soud neváže, neboť se nestala v rámci oprávnění uděleného odvolacím soudu zákonem. Toto oprávnění se vztahuje právě jen na spory o hodnotě od 500 do 7.000 K. Stejná zásada platí pro výhradu § 34, odst. 1, druhá věta zákona o pracovních soudech pouze hranice hodnoty předmětu sporu je 300 a 2000 K. V pracovních sporech je arci možno podati odvolání i ve

věci bagatelní, vyslovil-li pracovní soud v rozsudku jeho přípustnost pro zásadní význam rozhodnutí (§ 28, odst. 1 zák. o prac. soud.). Zde tedy má pracovní soud totéž právo, které má v obyčejných civilních věcech s hodnotou předmětu sporu od 500 do 7000 K a v pracovních věcech s hodnotou předmětu sporu od 300 do 2.000 K odvolací soud. V bagatelním sporu ve věci pracovní může se však dostat i k nejvyššímu soudu, vyslovil-li odvolací soud rozhodující na základě výhrady učiněné pracovním soudem přípustnost dovolání pro zásadní význam rozhodnutí a pro jeho všeobecný zájem (§ 34, odst. 1, třetí věta zákona o prac. soud.). Z toho je zřejmé, že právo odvolacího soudu v bagatelních věcech je omezenější.

2. Výrok o výhradě přezkoumatelnosti musí být připojen v rozsudku. Po té stránce není mezi uvedenými předpisy rozdíl. Zákon nepraví, o které části rozsudku se má výrok státi a stačí tedy, když se tak stalo v důvodech. Nemůže se však státi usnesení («v rozsudku»). Nebyla-li doložka o přípustnosti dovolání připojena v rozsudku, nemůže být připojena dodatečně, a to ani doplňovacím rozsudkem, ježto nejsou dány předpoklady § 423 obč. zák. (nejde o nárok, srov. rozh. 16.070, 16.508 Sb. n. s.). Nebude však patrně závady, aby odvolací soud (a stejně i pracovní soud v případě § 28, odst. 1 zák. o prac. soud.), neopravil svůj rozsudek podle § 419 c. ř. s., vyslovil-li přípustnost dovolání podle § 502, odst. 3 c. ř. s. a § 34, odst. 1, druhá věta zákona o pracovních soudech při publikaci svého rozsudku po ústním jednání, opominul-li však to uvést v písemném vyhotovení rozsudku. V tomto případě se stala výhrada v rozsudku a jde o patrnou nesprávnost, nedostala-li se do jeho písemného vyhotovení. Stejně,

usnesl-li se senát — jak bude snad zřejmé z poradního protokolu — již v poradě o rozsudku, na výhradě přezkoumatelnosti, opomenul-li však ji publikovati, zní-li však písemně vydaný rozsudek ve smyslu usnesení senátu (srovn. však č. 17.006 Sb. n. s.).

3. Oprávnění odvolacího soudu připustiti dovolání a pracovního soudu odvolání se vztahuje v případě § 502, odst. 3 c. ř. s. a § 34, odst. 1, 2. věta zák. o prac. soud., podle zákona pouze na případ zásadního významu rozhodnutí, nikoli na jiný případ. Zásadním významem rozhodnutí jest rozuměti jeho mimořádnou důležitost po právní nebo hospodářské stránce pro sporné strany nebo pro užší či širší okruh osob, které jsou sice mimo spor, kterých se však rozhodnutí může nepřímou dotýkati. Zásadního významu nemusí býti ještě věc pochybná, není však zásadního významu pouze otázka, která se dotýká co nejširšího okruhu občanstva. To plyne ze srovnání druhé a třetí věty § 34, odst. 1 zák. o pracovních soudech (»všeobecný zájem«). Odvolací soud musí podle přísné praxe nejvyššího soudu vždy vysloviti, že dovolání bylo připuštěno pro zásadní význam rozhodnutí, nestačí vyslovení přípustnosti bez tohoto odůvodnění (srv. rozh. 16.845 Sb. n. s.). Tato praxe je poněkud přísná jednak proto, že odvolací soud není povinen blíže odůvodňovati, v čem zásadní význam rozhodnutí spatřuje, nýbrž stačí, že užil pouhých slov zákona, jednak proto, že vysloví-li přípustnost dovolání ve sporu o hodnotě 500 až 7.000 K, případně odvolací soud ve věcech pracovních v hodnotě od 300 až 2.000 K, nemůže býti pochybnosti o tom, že jde o případ § 502, odst. 3 c. ř. s., neb § 34, odst. 1, druhá věta zák. o prac. soud., třeba slova zákona nebyla připojena. Mimo to odvolací soud nemůže výrok odvolacího soudu

v těchto případech přezkoumávati a musí dovolání vyříditi věcně, i když ve skutečnosti věc zásadního významu nemá. Jinak je tomu, pokud jde o přezkoumatelnost rozsudku odvolacího soudu v bagatelním sporu ve věci pracovní podle § 34, odst. 1, třetí věta ve znění vl. nař. č. 308/39 Sb., kde nejvyšší soud může odvolání odmítnouti, má-li za to, že podmínky přípustnosti dovolání nejsou dány. Jako nemůže odvolací soud připustiti dovolání z jiného důvodu, než pro zásadní význam rozhodnutí, nemůže tedy důvod jeho přípustnosti rozšířiti, není ani oprávněn omezením na určitou právní otázku, část žalobní nároku a pod. zúžiti. Zákon mluví o »rozhodnutí«. I když tedy odvolací soud sice vyhradil přezkoumatelnost, omezil ji však jen na některou právní otázku, neb na část předmětu sporu, není odvolací soud tímto zúžením, které rovněž není kryto oprávněním daným zákonem odvolacímu soudu vázán a přezkoumává v rámci dovolacích návrhů celý napadený rozsudek.

4. Oprávnění podle § 502, odst. 3 c. ř. s. a § 34, odst. 1 zák. o prac. soud. přísluší jen soudu, ať pracovnímu nebo odvolacímu, stranám však nepřísluší činiti v té příčině návrhu. Učiněné návrhy jest odmítnouti (rozh. 16.508 Sb. n. s.).

Frant. Bauer.

Postup pojištěnce a postup třetí oprávněné osoby při smluvním pojištění odpovědnostním a jiném.

I.

Odpovědnostní pojištění:

1. Z pojišťovací smlouvy má nárok na plnění proti pojišťovně toliko pojištěnec, nikoliv poškozený. Nárok pojištěnce spočívá v tom, že má býti pojišťovnou zproštěn povinností uspokojiti nároky proti němu uplatněné poškozeným.

a) Pokud tedy poškozený svoje nároky již přesně prokázal, má pojištěnec proti pojišťovně nárok, aby pojišťovna v rámci pojišťovací smlouvy je uspokojila a tak pojištěnce zprostita.

Jak má býti formulována taková žaloba, o tom blíže viz Pužman, Žaloby a žalobní petity, Dodatky, str. 659.

b) Nejsou-li dosud tyto nároky poškozeného proti pojištěnci určité a známé, připouštěla praxe vždycky, až na nepatrné výjimky (viz Pužman, l. c., str. 646—661) žaloby určovací proti pojišťovnám, pakliže pojišťovny popíraly svoji povinnost zprostiti pojištěnce nároků proti němu uplatňovaných, zejména pak jestliže pojišťovny podle pojišťovacích podmínek stanovily lhůtu k uplatnění nároků z pojišťovací smlouvy, podle § 20 zák. o smlouvě pojistné (Pužman, l. c., str. 656).

2. Poškozený proti pojišťovně nároku ze smlouvy pojišťovací nemá, neboť není smluvníkem. Jestliže však vydobude exekuční titul proti pojištěnci jakožto škůdci, může nárok pojištěncův proti pojišťovně z pojistné smlouvy zabavit.

Podle § 122 zák. o smlouvě pojistné, čís. 145/1934 Sb. (dřívější § 127 zák. čís. 501/1917 ř. z.), má poškozený pro svůj nárok proti pojištěnci zástavní právo na jeho náhradové pohledávce z pojistné smlouvy a toto zástavní právo vzniká ze zákona dnem, kdy se dostavila pojistná příhoda. Vznikem zástavního práva nenabývá poškozený ovšem přímého nároku proti pojišťovně, avšak nabyté zákonné zástavní právo jej dostatečně chrání, aby nemohl právním jednáním nebo nečinností pojištěnce doznati újmy. Tak bylo rozhodnuto Nejvyšším soudem 18. listopadu 1936 Rv I 2206/36, Vážný 15.610, Pužman, l. c., str. 661.

Nezáleží vůbec na tom, zda poškozený zabavil nárok pojištěncův proti pojišťovně před nebo po té, kdy pojištěnec podnikl nějaké právní jednání, nebo opomenul podat žalobu v dané lhůtě, neboť zabavení a příkázání k vybrání jest pouze realizace zákonného práva zástavního, které vzniklo dnem, kdy pojistná příhoda se dostavila.

II.

Jiné pojištění:

Jinak se má věc u ostatních druhů pojištění, poněvadž § 122 zák. o poj. sml. pro jiné druhy pojištění neplatí.

Půjde především o všechny ostatní druhy pojištění smluvního, ať již jest to pojištění požární, pojištění krupobitní, pojištění dobytka, nebo pojištění dopravní, půjde však také jistě o pojištění životní a úrazové, anebo případně o pojišťovací druhy *sui generis*.

V těchto případech nevzniká žádné zákonné zástavní právo, neboť poškozený jest sám pojištěnec.

Může však vzniknouti zástavní právo smluvní anebo exekuční pro třetí osoby, odlišné od pojištěnce. V takovém případě počíná dnem, kdy zástavní právo vzniklo, tatáž situace jako kdyby šlo o zákonné zástavní právo, arci za předpokladu, že v den vzniku smluvního nebo exekučního zástavního práva ještě nároky pojištěncovy proti pojišťovně trvaly a nějakým jeho právním jednáním (nečinností) nebyly dotčeny.

Že tomu tak jest, plyne z případu řešeného Nejvyšším soudem v rozhodnutí z 27. června 1940, Rv I 736/40, otištěném v Právniku 8/LXXIX z 30. října 1940 a ve sbírce Vážný pod č. 17.790. Z důvodů Nejvyššího soudu uvádíme:

Jde jediné o posouzení, zda je správná obrana žalované, která tvrdí, že uplatňované nároky z pojistných smluv zanikly uplynutím průpadní lhůty, případně promlčecím.

Žalobce se domáhá zaplacení 87.379 K s přísl. z důvodu zabavení a přikázání k vybrání pojistných sum pro svou vykonatelnou pohledávku per 65.000 K s přísl. a jde tedy u něho o odvozený nárok, který je žalobce oprávněn uplatňovati jen v mezích práv, která pojistníkům příslušela a za podmínek ve všeobecných pojišťovacích podmínkách stanovených. Hledíc k zabavení a přikázání pojistných sum k vybrání, k němuž nesporně došlo před 28. srpnem 1935, nebyli pojistníci uvedeného dne již oprávněni jakkoli nakládati se svými nároky, pokud převyšovaly náhradu požární škody ve výši jim pojišťovnou přiznané, ani tedy učiniti narovnání o výši požární škody, tedy o zabavené pohledávce, pokud vymáhaná pohledávka nebyla kryta částkou, kterou pojišťovna přiznala. Taková dispozice, pokud jí mohl býti žalobce zkrácen, byla jim zabavením pohledávky odňata (§ 294, odst. 1, věta 3 ex. ř.). Avšak stejně má se věc ve příčině podmínek zániku zabaveného nároku uplynutím průpadné lhůty, neboť také jde o právní jednání (nečinnost oprávněného), která se jeví býti dispozicí nárokem samým. Ani zde tedy nemůže pojistník po zabavení a přikázání nároku k vybrání převzítí právní jednání (opominutí), jež by se dotýkalo zabaveného nároku, pokud by tím bylo zasáhnuo do práv vymáhajícího věřitele a pokud by právní jednání mělo míti účinky také vůči tomuto věřiteli. K těmto zájmům vymáhajícího věřitele musí také zde hleděti i podlužnice (§ 308 ex. ř.). Pokud tedy jde o právní význam opominutí pojistníků, že nepodali žalobu v průpadní lhůtě od doručení dopisu, kterým žalovaná pojišťovna odmítla jejich další nároky z pojistných smluv, převyšujících uznanou jí požární škodu, dlužno uvésti, že nemůže býti na úmu vymáhajícího věřitele, spadá-li toto jejich opominutí (tedy právní jednání) do doby po zabavení a přikázání k vybrání pojistné sumy z obou požárních pojistek. Ztráta práv z pojistných smluv podle § 20, č. 2, poj. zák. a § 31, č. 8 všeob. poj. podmínek, která je jinak podmíněna uvědoměním pojistníků doporučeným dopisem pojišťovny, že odmítla nároky z pojistných smluv s upozorněním na následky, nebudou-li nároky ty v průpadní lhůtě uplatňovány sporem, nemůže nastati s účinkem proti vymáhajícímu věřiteli, jestliže on sám jako zástupce pojistníků (§ 308 ex. ř.) takovým způsobem pojišťovnu vedle pojistníků uvědoměn nebyl, ač měl pojist-

né sumy zabaveny a přikázány k vybrání a jestliže uznaná požární škoda, kterou žalovaná složila k soudu, jeho vymáhanou pohledávku plně nekryla. Nároky z pojistných smluv proto vůči němu nezankly uplynutím průpadní lhůty, která pokud jde o něho, vůbec ani ještě nepočala běžeti; nároky ty nejsou ani promlčeny, ježto žaloba byla podána před uplynutím tříleté promlčecí lhůty od konce roku, v němž bylo lze žádati plnění (§ 19, č. 1 poj. zák.).

Výpověď z družstevního bytu.

V praksi byl nedávno řešen tento zajímavý případ výpovědi z nájmu: Stavební a bytové družstvo (zapsané společenstvo s ručením omezeným) pronajalo svého času 2pokojový byt s přísl. ve svém domě jednomu svému členu. Byt nespadal pod zákonnou ochranu. Po úmrtí nájemcově vstoupila do nájemního poměru pozůstalá vdova, která byla rovněž členkou družstva. Družstvo mělo jednak ve svých schválených stanovách, jednak ve zvláštních rovněž schválených pravidlech vytčeny zásady, podle nichž má postupovati při uvolnění některého bytu. Zejména pak pro případ úmrtí některého nájemníka doplnilo ona pravidla ustanovením, že po jeho smrti vstupuje v nájemní smlouvu jeho pozůstalá vdova, bydlila-li s ním společně v době jeho smrti a je-li členkou družstva. Tento dodatek byl úmyslný a sledovalo jím družstvo snahu, aby se byty jaksi nedědily z jedné rodině, neboť by se na jiné členy dosud nebydlící nedostalo. Proto také byly doplněny stanovy o možnosti výplaty podílů dědicům.

Ke sporu v onom případě došlo, když pozůstalá vdova koncem října 1939 zemřela a universální dědičkou se po ní stala její dcera, která rovněž stále s matkou v družstevním bytě bydlila a která nadto byla také členkou družstva již od roku 1928. Pozůstalost byla dědičce odevzdána v prosinci 1939. Až do konce roku 1939 měla zůstavitelka zaplacen

kvartální nájem z bytu. V nejbližším výpovědním termínu dalo družstvo oné dědičce soudní výpověď z bytu, a to čtvrtletní k stěhování do 14. dubna 1940. Výpověď byla včas vypovídáné doručena. Táž včas podala námitky proti výpovědi a domáhala se sporem zrušení výpovědi. Podstatou jejich námitek bylo: vypovídáná (žalovaná) je členkou družstva; vedle svých dříve nabytých podílů členských zdědila po matce další podíly. Ve stanovách je omezena možnost výpovědi členům, pokud plní smluvené povinnosti k družstvu a pokud se nevyskytnou žádné jiné důležité základy. Stejně ustanovení je v pravidlech. Vypovídající strana žádné takové porušení nebo protismluvní jednání netvrdí.

K těmto námitkám uvádělo vypovídající (žalující) družstvo, že vypovídáná, jež není vdovou dřívějšího nájemníka, se nemůže dovolávat stanov o vstupu v nájemní smlouvu. Na ni jako dceru nájemnice se vztahují ustanovení obč. zák., takže jí mohlo družstvo dáti v nejbližším kvartále výpověď z bytu. Družstvo také po smrti dosavadní nájemnice vypsalo konkurs na pronájem bytu a zúčastnila se ho i žalovaná. Podle ustanovení stanov a pravidel byl však byt přidělen jinému — staršímu — členu. Kromě toho se sice družstvo snažilo odůvodnit, že žalovaná také porušila stanovy tím, že neuznává přednostní nárok starších členů. Leč tato námitka v dalším řízení nehrála vůbec roli, takže k ní není třeba přihlížeti.

Důkazní řízení v podstatě nic nezměnilo na těchto přednesech, jen vyšlo najevo, že družstvo nepřijalo nájemné za první kvartál 1940 od žalované, takže toto bylo složeno k soudu. Jiná zajímavost byla v tom, že obě strany vycházely z nesporného řízení, že žalovaná má onen byt v domě vypovídajícího družstva najat.

Oba nižší soudy vyhověly námitkám proti soudní výpovědi a zrušily ji. Při tom oba z těchto soudů vycházely z jiného právního hlediska. První soud vyšel ze závaznosti stanov a schválených jejich doplňků, zejména i pravidel o pronajímání bytů, i pro žalovanou jako členku družstva. Ustanovení jejich o vstupu vdovy do nájemního poměru posuzoval tak, že při srovnání s ustanovením § 1116a obč. zák. je smlouva nájemní s členem družstva omezena časově na jeho doživotí kromě případu, kdy po takovém nájemníku zůstala vdova bydlící s ním společně v době jeho smrti. Žalovaná jako universální dědička převzala prý veškerá práva a povinnosti zůstavitelčiny, tedy i její nájemní právo. Chtělo-li družstvo zabránit obnově nájemní smlouvy s touto dědičkou (§§ 1114 obč. zák. a 569 c. ř. s.), mělo do 14 dnů po uplynutí nájemní doby, totiž do 14 dnů po úmrtí matky žalované, žádati o vrácení bytu. Jinak došlo k obnově smlouvy, neboť žalovaná bytu dále užívala a žalující družstvo to trpělo. Kromě toho argumentoval první soud, že po úmrtí matky žalované mělo družstvo vrátiti žalované napřed zaplacené nájemné; jinak nutno toto opomenutí vykládati jako souhlas mlčky (§ 863 obč. zák.) s pokračováním v nájmu se žalovanou. Konečně kdyby družstvo žalovanou nepovažovalo za nájemkyni, nemohlo by jí dávatí soudní výpověď.

Odvolačí soud sice potvrdil rozsudek prvního soudu, leč — připustiv dovolání (§ 502, odst. 3 c. ř. s.) pro zásadní význam rozhodnutí — vycházel z jiného právního stanoviska: Především nesdílel, že by žalovaná obnovila nájemní smlouvu s družstvem a že by družstvo mlčky v nájemním poměru pokračovalo. Pro žalovanou jako členku družstva jsou ovšem závazná i ustanovení společenstevní smlouvy. Bylo-li tedy ná-

jenní právo zůstavitelčino omezeno časově na její dožití, skončila nájemní smlouva její smrtí a smluvně tedy bylo vyloučeno mezi stranami použití § 1116a obč. zák., jež není *ius cogens*. Pak ovšem neplatí ani druhá věta § 1116a obč. zák. a nemůže se jí družstvo dovolávat. Skončil-li nájemní poměr smrtí zůstavitelčinou, nemohla v něj sukcedovati žalovaná (§ 531 obč. zák.). Ani předpoklady §§ 1114 obč. zák. a 569 c. ř. s. nejsou dány, neboť předpokládají, že nájemce pokračuje po uplynutí nájemní doby v užívání. Žalovaná tento charakter neměla, když nájemní právo zaniklo podle stanov. Tu skutečnost, že družstvo po úmrtí matky žalované vypsalolo konkurs na uprázdněný byt, že se ho zúčastnila bezúspěšně i žalovaná, že družstvo odmítlo další nájem od ní a že si jen ponechalo nájemné složené matkou žalované do konce roku 1939, posuzoval odvolací soud proti závěrům prvního soudu jako důkaz, že nepohlíželo na žalovanou jako na novou nájemkyni a že ani žalovaná se za nájemkyni nepovažovala, třebaš nyní ve sporu obě strany vycházely s hlediska, že jde o nájemní poměr. Odvolací soud přesto uznal na bezúčinnost soudní výpovědi, ježto jejím předpokladem podle § 1116 obč. zák. je, že mezi smluvními stranami existuje nájemní poměr. V souzeném případě obývá však žalovaná byt bez právního důvodu, takže jen žalobou (§ 366 obč. zák.) mohla žalující strana docílití vyklizení bytu; soudní výpověď (§§ 561 a násl. c. ř. s.) nebyla vhodným prostředkem, takže musila býti zrušena (§ 572 c. ř. s.).

Nejvyšší soud k dovolání družstva rozsudkem ze dne 24. října 1940 čj. Rv I 969/40-1 vyhověl dovolání žalující strany a změnil oba rozsudky nižších soudů tak, že uznal soudní výpověď za účinnou. V zásadní otázce výkladu onoho ustanovení, zda se zrušuje nájemní smlouva oka-

mžikem úmrtí nájemníkovy, jestliže po své smrti zůstavil po sobě jiné příslušníky rodinné než vdovu, nesdílí nejvyšší soud výklad nižších soudů vyvozený úsudkem z opaku. Hledíc na smysl, význam, účel a dosah tohoto ustanovení nutno je vyloužití v souvislosti s ostatním obsahem pravidel a stanov družstva. Jde zejména o tato ustanovení: že se byty pronajímají pouze členům a hlásí-li se jich více, rozhoduje datum přihlášky resp. los; účelem družstva je opatrovati členům z méně zámožných vrstev levné byty pronájmem; držitelům bytu lze dát výpověď jen neplní-li své povinnosti k družstvu nebo vyskytnou-li se jiné důležité závady, které podle samých stanov dávají příčinu k výpovědi, při čemž zvláštní výjimka platí pro výpověď k uhájení práv členů družstva uvedených ve speciálním případě ustanovení stanov. Nejvyšší soud pak dovozuje z této souvislosti, že sice oním ustanovením byli vyloučeni z pokračování v nájemních smlouvách členové družstva, kteří byli jinými rodinnými příslušníky nájemníkovými, avšak jen z pokračování v nájemních smlouvách vypověditelných za podmínek stanov (totiž jen s omezenou výpovědí, když neplní smluvené povinnosti a pokud se vyskytnou jiné důležité závady), takže po smrti nájemníkově již nepožívají co do výpovědi z bytu týchž výhod, kterých požíval nájemník sám a které byly výjimečně vyhrazeny toliko pozůstalé vdově za dalších podmínek již zmíněných. Tomuto ustanovení nelze tedy přikládati takový účinek, že by nájemní smlouva byla zrušena smrtí nájemníkovou v celém rozsahu, jakmile zanechá po sobě jiného příslušníka než vdovu, a že by tedy důsledkem toho nebylo možno vypovědětí podle § 1116a obč. zák. již zaniklý nájemní poměr. Jestliže však tu byl mezi stranami i po smrti předchůd-

kyně žalované nájemní poměr volně vypověditelný, mohlo družstvo použítí tohoto zákonného prostředku.

Z tohoto rozhodnutí nejvyššího soudu je tedy pro praxi zřejmé, že pokud jde o výpověď z družstevního bytu, nutno po smrti nájemníkově rozeznávat, kdo z rodinných příslušníků — za dalšího předpokladu člen-

ství v družstvu — nastupuje v nájemní smlouvu. Kdežto pozůstalá vdova má postavení privilegované, takže jí nesmí býti dána volně výpověď, ostatní rodinní příslušníci takového postavení nemají a lze jim podle druhé věty § 1116a obč. zák. dáti výpověď volně, totiž bez omezení na případy ve stanovách vytčené pro přípustnost výpovědi. Jar. Zettl.

Po časopisech.

Kdy jest věnování životní pojistky darováním na případ smrti?

Pojistný praktik 4-5/40 na str. 52 a násl. glosuje nález Bohuslav 9033 pod šifrou drfm takto:

V zajímavém nálezu ze dne 22. března 1938, č. 1673/35/4, Boh. 9033, schválil Nejvyšší správní soud právní názor finanční správy, která podrobila dědické dani pojistnou sumu, vyplacenou při pojistníkově úmrtí osobě, které pojistník podle svého prohlášení vůči pojišťovně za života pojistku bezplatně věnoval, avšak jenom pro případ svého úmrtí, kdežto pro případ dožití měla býti pojistná suma vyplacena pojistníkovi. Finanční správa vycházela z názoru, že tu jde o darování na případ smrti, které podléhá dědické dani podle § 1, odstavec 1, č. 2 císařského nařízení č. 278/1915 ř. z. Mínění poplatníka, že tu jde o nabytí neodvolatelného nároku na pojistnou sumu podle § 16 cit. cíis. nař., které bylo osvědčeno prohlášením pojistníka vůči pojišťovně a odevzdáním pojistky osobě obdarované, finanční správa odmítla poukazem, že se pojistník nevzdal nároku na pojistnou sumu též pro případ dožití, takže obdarovaná osoba nabyla nároku na pojistnou sumu toliko pro případ úmrtí věnujícího pojistníka, a že skutečnost předání pojistky obdarované osobě má jen za následek, že pojistka nenáleží do pojistníkovy pozůstalosti.

Spatřujíc ve věnování pojistky darování na případ úmrtí, podléhající dědické dani podle § 1, odst. 1, č. 2 cit. cíis. nař. č. 278/1915 ř. z., učinila finanční správa nový krok ve zpoplatňování pojistných sum. Dřívější praxe obvykle se snažila zahrnouti pojistku do pozůstalosti a teprve, když se straně podařil důkaz nabytí neodvolatelného nároku na po-

jistnou sumu podle § 16 cit. cíis. nař. č. 278/1915 ř. z., byla pojistná suma prosta dědické daně (srov. na př. »Dědická daň z pojistek na život«, Daňová a bilanční revue, roč. XIII, č. 5) a finanční správa měla nejvýše možnost vybrati darovací daň z odkupní hodnoty ke dni prokázaného bezplatného nabytí pojistky za života pojistníkovy (tak na př. nález z 30. IV. 1938 čj. 6310/35/4, Boh. 9098 a jiné) a vyměřiti případně jednoduché zvýšení podle § 80 poplatkového zákona č. 50/1850 ř. z., jestliže poplatné věnování pojistky nebylo včas ohlášeno k vyměření darovací daně.

Vzhledem k právnímu názoru finanční správy, který byl schválen Nss. ve shora uvedeném nálezu, a setrvá-li Nss. na svém stanovisku, nebude nezajímavé zabývat se důsledky, které mohou vzniknouti při řešení otázky, kdy lze bezplatné věnování životní pojistky pokládati za darování na případ smrti. Není příčiny pochybovati o tom, že za takové darování jest především považovati jednání, mající náležitosti § 956 o. z. o., který stanoví, že darování, jehož splnění má nastati teprve po úmrtí dárcce, jest platné jako odkaz, jestliže bylo šetřeno předepsaných náležitostí. Jen tenkrátě buď považováno za smlouvu, jestliže je obdarovaný přijal, darující se výslovně vzdal oprávnění je odvolati a obdarovanému o tom byla vydána listina (schriftliche Urkunde). S hleďiska § 1, odst. 1, č. 2 cíis. nař. č. 278/1915 ř. z., který podrobuje dědické dani »darování na případ smrti«, lze za toto darování pokládati ovšem i taková bezplatná jednání, která nemají všechny náležitosti, kterých vyžaduje § 956 obč. zák., jehož se cit. § 1 odst. 1, č. 2 nař. 278/1915 ř. z. výslovně nedovolává. Pojem darování podle cit. cíis. nař. jest podstatně širší než pojem darování podle občanského zákoníka (arg. § 30 c. n. č. 278/1915 ř. z.). Pod tento širší po-